

JUBILEUM

Femme fatale juristické akademie

Významné životní jubileum oslavila v závěru předcházejícího měsíce *profesorka* JUDr. Irena Pelikánová, DrSc., žena, bez níž by akademický svět českých právníků byl o poznání nudnější. Jubilantka, tehdy ovšem *Votýpková*, se narodila v Praze 25. června 1949. Po absolutoriu právnických studií v roce 1972 na Karlově univerzitě nastoupila 1. května 1973 na tamější právnickou fakultu, kde působila na katedře hospodářského práva, nejprve jako interní aspirantka, posléze od roku 1977 jako asistentka. V nauce hospodářského práva byla činná v první fázi své kariéry a postupně se v něm profilovala.

Vědeckou hodnost kandidátky právních věd získala *Pelikánová* pod vedením vedoucího katedry *Slavoje Vaňka* na základě spisu *Hospodářské právo a jeho využívání při řízení dodavatelsko-odběratelských vztahů*; práci obhájila 9. 6. 1978. Spis vydala v roce 1977 pod názvem *K právní úpravě dodavatelsko-odběratelských vztahů* Karlova univerzita. V uvedeném odvětví se autorka prezentovala také kratšími texty, mj. i v našem časopisu, kde uveřejnila stati *K otázce majetkových sankcí v hospodářském zákoníku a v prováděcích předpisech* (1980), *Kontraktační povinnost v hospodářském právu* (1984), *Splnění závazků v hospodářském právu* (1986) nebo *Obecné otázky hospodářskoprávních skutečností* (1986). Poslední z uvedených příspěvků představoval jednu z přípravných statí k rozsáhlé monografii *Hospodářskoprávní skutečnosti* čítající takřka 500 stran. Leč dílo, které si kromě jiného kladlo za cíl vyplnit v dané oblasti mezeru „téměř neexistující syntetizující práce“ a kriticky se vypořádat s „pozitivistickým charakterem socialistické právní teorie“ vydala Karlova univerzita v roce 1989, kdy se hospodářské právo měnilo v relikv minulosti. Docentkou hospodářského práva byla *Irena Pelikánová* jmenována v roce 1990; tehdy však nebyly vyžadovány zpracování a obhajoba habilitačního spisu.

S faktem, že jubilantka byla jmenovanou, nikoli habilitovanou docentkou, se univerzita musela vypořádat v souvislosti s řízením o jmenování *Ireny Pelikánové* profesorkou obchodního práva. Stav právní úpravy i dobové poměry (v devadesátých letech „koně pádili tryskem“) umožnily, že uchazečka v rámci jmenovacího řízení předložila jako habilitační spis dvě díla: již zmíněnou publikaci o hospodářskoprávních skutečnostech společně s útlou studií *O podniku, společnostech a úpadku v právu našem, francouzském a dalších zemí* (AUC Iuridica, 1991). Vědecká rada Právnické fakulty Univerzity Karlovy toto řešení na zasedání 26. 5. 1993 přijala. Jubilantka byla jmenována profesorkou s účinností od 1. 12. 1993.

O osm let později získala *Irena Pelikánová* v příslušném řízení na Akademii věd ČR v roce 2001 vědeckou hodnost doktorky věd na základě práce *Úvod do srovnávacího práva obchodního* vydané v řadě Beckových skript (2000). Tím jubilantka dosáhla všech vědecko-pedagogických a vědeckých hodností, jichž podle zdejšího práva docílit mohla. Na uvedená skripta navázala komparativní monografií *Veřejná obchodní společnost. Srovnávací právo obchodní* (2002).

Události z přelomu let 1989/1990 otevřely před jubilantkou nové možnosti a *Irena Pelikánová* je využila měrou vrchovatou. Jako výborná franštinářka orientovaná na frankofonní svět absolvovala několik stáží v západní Evropě; jedním z prvních výstupů z těchto angažmá jsou *Études comparées franco-tchécoslovaques: L'état face aux communautés infra et supra-étatiques: L'entreprise dans une économie en voie de transition* vzniklé pod

vedením *Pelikánové* a vydané v roce 1992 v Toulouse. Své pracoviště na PF UK jubilantka profilovala jako důležité centrum pro rozvoj výzkumu a znalostí komercialistiky. Významně se zapojila do výuky a výchovy vědeckého dorostu na fakultě, třebaže jí vytížení jinými aktivitami – zejména působení v prezidiu Komise pro cenné papíry (1999–2000) a práce soudkyně Tribunálu Soudního dvora Evropské unie (od roku 2004) – nedovolilo věnovat pedagogické práci plný časový rozsah.

Akademicky činní právníci se zpravidla nezajímají jen o platné právo a srovnatelné zahraniční úpravy z okruhu vlastního profesního zaměření, ale také o připravované právní předpisy a nejednou usilují uplatnit i v této souvislosti vlastní názory a znalosti ve snaze ovlivnit výsledek. Také *Irena Pelikánová* věnovala a věnuje po celou svoji profesní dráhu pozornost legislativní tvorbě a z různých pozic se do ní snaží zasahovat. Dnes už jen pamětníci vzpomenu na její filipiku proti návrhu obchodního zákoníku *Poslední pokus o výkřik* uveřejněnou v roce 1991 ve 33. čísle *Hospodářských novin*.

Výraznou možnost k ovlivňování legislativy získala *Pelikánová* v době šestiletého členství v Legislativní radě vlády (1998–2004). Ještě po létech v rozhovoru pro *Radiožurnál* 22. září 2018 prohlásila: „*Mě lákalo podílet se na tvorbě legislativy odborně. Proto jsem byla velice ráda v Legislativní radě. To mě vždycky bavilo a těšilo.*“ Patrně to o poznání méně těšilo předkladatele zákonných osnov, čelící nejednou britké a nesmlouvavé kritice, tím spíš, že profesorka má v názorových střetech ráda poslední slovo. Hvězdná hodina pro budoucnost našeho soukromého práva nastala 5. dubna 2001 v 9:30, kdy v Legislativní radě vlády začalo projednávání návrhu věcného záměru občanského zákoníku. Tehdy *Irena Pelikánová* projekt nové kodifikace významně podpořila. Jen zasvěcení vědí, co se odehrálo v následujícím roce, kdy se *Pelikánová* změnila v jednoho z nejostřejších kritiků utvářejícího se kodexu, jakož i paralelně vznikající úpravy obchodního práva, redukované posléze na zákon o obchodních korporacích. I po přijetí obou předpisů v odsudcích neustála a žádné adjektivum jí nebylo dost britké. Občanský zákoník je podle jejích slov *kuriózní*, ba *extremistický*. Úpravu svěřenských fondů, již na Legislativní radě výrazně podpořila a vlastně se zasloužila o její zapracování podle québecké předlohy, následně prohlásila za „*nevybuhlou pumu, která brzy vybuchne*“ s tím, že zákoník Québecu vůbec neměl být inspiračním zdrojem. Na korporečnické právo jí hodně vadí, že se vydalo směrem *k určitému uvolnění*. S tím měla *Irena Pelikánová* vždy problém. Už v roce 2001 na IX. Karlovarských právnických dnech prohlásila, že kde „*se nabízí víc různých řešení, bude vždy pro to nejpřísnější*“.

Jakkoli byla jubilantka v době nabytí účinnosti občanského zákoníku významnou justiční funkcionářkou Evropské unie, rozhodla se v čele příslušné komise pracovat na rozsáhlé novele kodexu s odvahou měnit v něm v součinnosti s Ministerstvem spravedlnosti kdeco a radikálně „*jít do rizika, že možná se úplně všechno nepovede.*“ Nakonec se nepovedl ambiciózní novelizační koncept pro jednoznačný odpor veřejnosti.

Jubilantka se jako vedoucí autorského kolektivu zasloužila o vydání první české učebnice obchodního práva moderní doby, kterou pro *Právníka* v roce jejího vydání recenzoval *Karel Eliáš* (1993, CXXXII, s. 819 a násl.). Učebnice se dočkala opakovaných vydání, přepracovaných a rozšířených, rozrostla se na pět dílů a *profesorka Pelikánová* se stala u některých z nich autorkou výlučnou, nebo dominující. Jiný velký úkol na sebe vzala psaním komentáře obchodního zákoníku. Dílo zabralo pět svazků. Začalo vycházet v roce 1994. I v tomto případě recenzoval pro *Právníka* z tohoto autorčina počínu *Karel Eliáš* první (1995, CXXXIV, s. 1127 a násl.) i druhý (1996, CXXXV, s. 388 a násl.) díl komentáře. Také komentář se dočkal opakovaných vydání; první dva svazky třetího vydání recenzoval pro náš časopis *Josef Bejček* (2004, CXLIII, s. 945 a násl.). Nejen tito recenzenti ocenili

učebnici i komentář v rámci zdejší proveniencie jako díla nadprůměrná a vědecky významná. Kdo porovná jubilantčiny pozdější texty s prostinkými *Základy obchodního práva* (1990, 1991), s nimiž – tehdy jako docentka hospodářského práva – do obchodního práva vstupovala, musí ocenit autorčino dlouholeté soustředěné badatelské nasazení a pracovitost, s nimiž se pouštěla i do velkých projektů. Psala a píše samozřejmě i kratší texty: studie pro *AUC Iuridica* nebo články pro periodika typu *Právních rozhledů* nebo *Rekodifikace & praxe*. Do našeho časopisu přispěla po roce 1989 jen jednou, statí *Ručení* (1996, CXXXV, s. 401 a násl.). Uvedené pojednání získalo v letech 2008 a 2009 značnou popularitu u Nejvyššího správního soudu, neboť ten je v té době citoval ve dvaadvaceti svých rozhodnutích. Krom toho se např. jubilantčina komentáře dovolávají Ústavní soud v nálezech Pl. ÚS 2/06-1 z 30. 10. 2007 nebo I. ÚS 1799/13-1 z 3. 9. 2013 a Nejvyšší soud v několika desítkách rozhodnutí.

Kdo čte práce *Ireny Pelikánové*, jistě uzná, že slohovou výstavbu odborných textů ovládá dokonale, ať již jde o díla výkladová, úvahová nebo esejistická. Kdo slyšel *Irenu Pelikánovou* přednášet, tomu utkví v paměti její řečnická dovednost a přesvědčivost při prezentaci vlastních názorů a myšlenek. Ale těm, kdo sledují její literární i ústní projevy pečlivěji, neujde, že lehké pero je někdy příliš lehké (příkladem může být autorčínálek *Problémy nové kodifikace, právnické osoby, jejich orgány, zastoupení a forma právních jednání* v časopisu *Rekodifikace & praxe* č. 10/2015). V každém případě má jubilantka jazyk i pero rovněž dost ostré. Se zlou se potáže, kdo se s ní významně názorově střetne nebo jí překříží cestu k cíli. Tak třeba o *Karlu Eliášovi* napsala do *Právního rádce* č. 10/2001, že jí připomíná „*klasiky marxismu plné nenávisti*“ a *Michal Bobek*, který se s jubilantkou utkal o prestižní post generálního advokáta Soudního dvora EU a uspěl, byl zařazen mezi právníky „*z nastupující generace bez jakýchkoli zkušeností*“, co „*chtějí hned skočit na co nejvyšší post*“, ač „*nemají za sebou vůbec nic*“, jak *Pelikánová* sdělila 11. ledna 2016 *Lidovým novinám*. A ani zdaleka nebyli jediní.

Uznání si *Irena Pelikánová* zcela jistě zaslouží za vytrvalé pracovní a studijní nasazení. Za necelých třicet let se vypracovala v nepřehlédnutelnou personu našeho právníckého světa. Významně přispěla do diskursu o juristických otázkách s vědecky relevantními výstupy zejména v oblasti úpravy obchodních společností a obligací. Touha po vyniknutí nejen ve vědě, ale i na prestižních postech, je pro *Pelikánovou* typická. Náročná je k sobě, náročná je i ke svým spolupracovníkům a studentům. Neváhá přistoupit na velké výzvy, ač občas přecení síly. Sotvakdo jiný by měl odvahu vyjadřovat se kriticky k základům občanského práva, aniž odliší svémoc od svépomoci, nebo psát komentář k obecným ustanovením občanského zákona, aniž je s to napsat jedinou větu k ustanovení o osobním statusu. Koncept spotřebitelského kodexu, o němž se *profesorka Pelikánová* velmi zasazovala, se sice v roce 2017 dočkal za vydatné podpory jejího syna *Roberta* ve funkci ministra spravedlnosti vládního schválení i přes nesouhlasné stanovisko Legislativní rady vlády, ale odpor profesních organizací nakonec dovedl v lednu 2019 politická místa k upuštění od realizace.

Irena Pelikánová je jistě výraznou osobností; média ji řadí mezi vlivné a významné české ženy a právničky. Přispívá také k renomé Právnické fakulty Univerzity Karlovy. Také proto se u příležitosti nadcházejících životních jubileí *profesorek Ireny Pelikánové* a *Stanislavy Černé* uskutečnila na jejich počest 6. června 2019 ve Vlasteneckém sále Karolina konference k rekodifikaci soukromého práva, na níž se sešli kolegové, přátelé a žáci obou dam.

Sluší se *prof. JUDr. Ireně Pelikánové, DrSc.*, popřát do dalších let pevné zdraví, mnoho štěstí a udržení stálého životního i pracovního elánu. Činí tak i redakce *Právníka*.